

WYROK TRYBUNAŁU (czwarta izba)

z dnia 23 października 2014 r. (*)

Odesłanie prejudycjalne – Dyrektywy 2003/54/WE i 2003/55/WE – Ochrona konsumentów – Rynek wewnętrzny energii elektrycznej i gazu ziemnego – Uregulowania krajowe określające treść umów zawieranych z konsumentami w ramach powszechnego obowiązku dostaw – Jednostronna zmiana przez sprzedawcę lub dostawcę ceny usługi – Poinformowanie w odpowiednim terminie przed wejściem w życie tej zmiany o jej przyczynach, warunkach i zakresie

W sprawach połączonych C-359/11 i C-400/11

mających za przedmiot wnioski o wydanie, na podstawie art. 267 TFUE, orzeczenia w trybie prejudycjalnym, złożone przez Bundesgerichtshof (Niemcy) postanowieniami, odpowiednio, z dnia 18 maja i 29 czerwca 2011 r., które wpłynęły do Trybunału w dniach 8 lipca i 28 lipca 2011 r., w postępowaniach:

Alexandra Schulz

przeciwko

Technische Werke Schussental GmbH und Co. KG,

oraz

Josef Egbringhoff

przeciwko

Stadtwerke Ahaus GmbH,

TRYBUNAŁ (czwarta izba),

w składzie: L. Bay Larsen, prezes izby, J. Malenovský, M. Safjan (sprawozdawca), A. Prechal i K. Jürimäe, sędziowie,

rzecznik generalny: N. Wahl,

sekretarz: V. Tourrès, administrator,

uwzględniając pisemny etap postępowania i po przeprowadzeniu rozprawy w dniu 27 lutego 2014 r.,

rozważywszy uwagi przedstawione:

- w imieniu A. Schulz przez K. Guggenbergera, Rechtsanwalt,
- w imieniu J. Egbringhoffa przez L. Vogesa-Wallhöfera, Rechtsanwalt,
- w imieniu Technische Werke Schussental GmbH und Co. KG przez P. Rosina, Rechtsanwalt,
- w imieniu Stadtwerke Ahaus GmbH przez P. Rosina oraz A. von Graevenitza, Rechtsanwälte,
- w imieniu rządu niemieckiego przez T. Henzega oraz B. Beutlera, działających w charakterze pełnomocników,
- w imieniu Komisji Europejskiej przez S. Grünheid, O. Beynet, M. Owsiany-Hornung oraz J. Herkommera, działających w charakterze pełnomocników,

po zapoznaniu się z opinią rzecznika generalnego na posiedzeniu w dniu 8 maja 2014 r.,

wydaje następujący

Wyrok

1 Wnioski o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczą wykładni art. 3 ust. 5 dyrektywy 2003/54/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 26 czerwca 2003 r. dotyczącej wspólnych zasad rynku wewnętrznego energii elektrycznej i uchylającej dyrektywę 96/92/WE (Dz.U. L 176, s. 37; sprostowanie Dz.U. 2004, L 16, s. 74) i załącznika A lit. b) i c) do tej dyrektywy, a także art. 3 ust. 3 dyrektywy 2003/55/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 26 czerwca 2003 r. dotyczącej wspólnych zasad rynku wewnętrznego gazu ziemnego i uchylającej dyrektywę 98/30/WE (Dz.U. L 176, s. 57) i załącznika A lit. b) i c) do tej dyrektywy.

2 Wnioski te zostały przedstawione w ramach dwóch sporów pomiędzy, po pierwsze, A. Schulz a Technische Werke Schussental GmbH und Co. KG (zwanym dalej „TWS”), i po drugie, J. Egbringhoffem a Stadtwerke Ahaus GmbH (zwanym dalej „SA”) dotyczących stosowania przez TWS i SA podnoszonych niezgodnych z prawem warunków w umowach zawieranych z konsumentami w ramach powszechnego obowiązku dostaw.

Ramy prawne

Prawo Unii

Dyrektywa 93/13/EWG

3 Zgodnie z art. 1 dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach z konsumentami (Dz.U. L 95, s. 29):

„1. Celem niniejszej dyrektywy jest zbliżenie przepisów ustawowych, wykonawczych i administracyjnych państw członkowskich odnoszących się do nieuczciwych warunków umownych w umowach zawieranych pomiędzy sprzedawcą lub dostawcą a konsumentem.

2. Warunki umowy odzwierciedlające obowiązujące przepisy ustawowe lub wykonawcze oraz postanowienia lub zasady konwencji międzynarodowych, których stroną są państwa członkowskie lub Wspólnota, zwłaszcza w dziedzinie transportu, nie będą podlegały przepisom niniejszej dyrektywy”.

Dyrektywa 2003/54

4 Motywy 24 i 26 dyrektywy 2003/54 brzmią następująco:

„(24) Państwa członkowskie powinny zapewniać użytkownikom będącym gospodarstwami domowymi [...] prawo do dostarczania im energii elektrycznej o określonej jakości po wyraźnie porównywalnych, przejrzystych i rozsądnych cenach. Aby zapewnić utrzymanie wysokich standardów usługi publicznej we Wspólnocie, Komisja powinna być regularnie powiadamiana o wszelkich środkach podejmowanych przez państwa członkowskie dla osiągnięcia celów niniejszej dyrektywy [...].

[...]

(26) Przestrzeganie wymogów usługi publicznej jest fundamentalnym wymogiem niniejszej dyrektywy, jest więc rzeczą ważną, aby wspólne minimalne standardy, uznawane przez wszystkie państwa członkowskie, zostały określone w niniejszej dyrektywie, która uwzględnia takie cele, jak wspólna ochrona, bezpieczeństwo dostaw [...] i równoważne poziomy konkurencji we wszystkich państwach członkowskich. Jest rzeczą ważną, aby wymogi usługi publicznej były interpretowane na poziomie krajowym, uwzględniając uwarunkowania krajowe pod warunkiem przestrzegania prawa wspólnotowego”.

5 Zgodnie z art. 3 dyrektywy 2003/54:

„[...]

2. Uwzględniając w pełni odpowiednie przepisy traktatu [...], państwa członkowskie mogą w ogólnym interesie gospodarczym nałożyć na przedsiębiorstwa sektora energii elektrycznej obowiązek świadczenia usługi publicznej, który może odnosić się do bezpieczeństwa, w tym bezpieczeństwa dostaw, regularności, jakości i ceny dostaw [...]. Zobowiązania te są jasno określone, przejrzyste, niedyskryminacyjne, sprawdzalne [...].

3. Państwa członkowskie zapewniają wszystkim odbiorcom będącym gospodarstwami domowymi [...] prawo do korzystania z usługi powszechnej, to znaczy z prawa do dostaw energii elektrycznej o określonej jakości na ich terytorium w rozsądnych cenach, łatwo i wyraźnie porównywalnych i przejrzystych. Dla zapewnienia usługi powszechnej państwa członkowskie mogą wyznaczyć dostawcę awaryjnego [...].

[...]

5. Państwa członkowskie podejmują właściwe środki dla ochrony odbiorców końcowych, w szczególności zapewniają wprowadzenie odpowiednich zabezpieczeń chroniących słabych odbiorców, łącznie ze środkami pomagającymi tym odbiorcom uniknąć odłączenia od sieci. W tym kontekście państwa członkowskie mogą podejmować środki dla ochrony odbiorców końcowych na odległych obszarach. Państwa członkowskie zapewniają wysoki poziom ochrony odbiorców, w szczególności w odniesieniu do przejrzystości warunków umów, informacji ogólnych i mechanizmów rozstrzygnięcia sporów. Państwa członkowskie zapewniają uprawnionym odbiorcom możliwość przełączenia się do nowego dostawcy. W odniesieniu do co najmniej odbiorców będących gospodarstwami domowymi działania te obejmują działania wymienione w załączniku A.

[...]”.

6 Załącznik A do dyrektywy 2003/54, który odnosi się do działań dotyczących ochrony konsumentów, stanowi:

„Bez uszczerbku dla reguł wspólnotowych dotyczących ochrony konsumentów, w szczególności dyrektywy 97/7/WE Parlamentu Europejskiego i Rady [z dnia 20 maja 1997 r. w sprawie ochrony konsumentów w przypadku umów zawieranych na odległość (Dz.U. L 144, s. 19)] i dyrektywy 93/13 [...], działania określone w art. 3 mają zapewnić, że odbiorcy:

[...]

b) otrzymują stosowne [w odpowiednim terminie] powiadomienie o wszelkich zamiarach zmian warunków umownych i są powiadomieni o ich prawie do odstąpienia od umowy w momencie zawiadomienia. Usługodawcy bezpośrednio powiadamiają swych odbiorców o wszelkich podwyżkach opłat, w odpowiednim terminie, nie później niż jeden normalny okres rozliczeniowy po wejściu podwyżki w życie. Państwa członkowskie zapewniają odbiorcom swobodę odstąpienia od umów, jeżeli nie akceptują oni nowych warunków, o których zawiadomił ich dostawca energii elektrycznej;

c) otrzymują przejrzyste informacje o obowiązujących cenach i taryfach, standardowych warunkach w odniesieniu do dostępu i korzystania z usług związanych z energią elektryczną;

[...]”.

Dyrektywa 2003/55

7 Motywy 26 i 27 dyrektywy 2003/55 przewidują:

„(26) W celu utrzymania wysokich standardów usług o charakterze użyteczności publicznej we Wspólnocie wszystkie środki przyjmowane przez państwa członkowskie, zmierzające do osiągnięcia celów niniejszej dyrektywy, powinny być regularnie podawane do wiadomości Komisji [...].

Państwa członkowskie powinny zagwarantować odbiorcom, gdy są oni podłączeni do systemu gazowniczego, informacje o ich prawach do dostaw gazu ziemnego o określonej jakości po rozsądnych cenach [...].

(27) Przestrzeganie wymogów usług o charakterze użyteczności publicznej jest podstawowym wymogiem niniejszej dyrektywy i ważne jest, aby wspólne minimalne standardy, przestrzegane przez wszystkie państwa członkowskie, zostały określone w niniejszej dyrektywie, z uwzględnieniem celów ochrony konsumenta, bezpieczeństwa dostaw [...] i równoważnych poziomów konkurencji we wszystkich państwach członkowskich. Ważne jest, aby wymogi usług o charakterze użyteczności publicznej mogły być interpretowane na poziomie kraju, z uwzględnieniem sytuacji w danym państwie i pod warunkiem przestrzegania prawa Wspólnoty”.

8 Artykuł 3 dyrektywy 2003/55/WE ma następujące brzmienie:

„[...]”

2. Przestrzegając w pełni odnośnych postanowień traktatu [...], państwa członkowskie mogą w ogólnym interesie ekonomicznym nałożyć na przedsiębiorstwa w sektorze gazowniczym zobowiązania z tytułu świadczenia usług o charakterze użyteczności publicznej, mogące odnosić się do bezpieczeństwa, włącznie z bezpieczeństwem dostaw, regularności dostaw, jakości i cen dostaw [...]. Zobowiązania takie powinny być jasno określone, przejrzyste, pozbawione cech dyskryminacji, weryfikowalne [...].

3. Państwa członkowskie przyjmują odpowiednie środki w celu ochrony odbiorców końcowych i zapewniają wysoki stopień ochrony konsumenta, a w szczególności zapewniają odpowiednie środki ochrony słabych ekonomicznie odbiorców, włączając w to odpowiednie środki chroniące ich przed odłączeniem. W tym kontekście mogą przyjąć odpowiednie środki w celu ochrony odległych odbiorców, podłączonych do systemu gazowego. Państwa członkowskie mogą wyznaczyć dostawcę »z urzędu« dla odbiorców podłączonych do sieci gazowej. Powinny one zapewnić wysoki stopień ochrony odbiorcy, w szczególności odnoszący się do przejrzystości ogólnych zasad i warunków kontraktowych [warunków umów], ogólnych informacji i zasad rozstrzygania sporów. Państwa członkowskie powinny upewnić się, że uprawniony odbiorca ma realną możliwość zmiany dostawcy. W odniesieniu przynajmniej do odbiorców będących gospodarstwami domowymi są to środki wyszczególnione w załączniku A.

[...]”.

9 Załącznik A do dyrektywy 2003/55, który dotyczy środków ochrony odbiorcy, ma następujące brzmienie:

„W poszanowaniu przepisów Wspólnoty dotyczących ochrony odbiorcy [konsumentów], w szczególności dyrektywy 97/7 [...] i dyrektywy [...] 93/13 [...], środki, o których mowa w art. 3, mają zagwarantować odbiorcom:

[...]

b) otrzymanie stosownego [w odpowiednim terminie] zawiadomienia o każdym zamiarze wprowadzenia zmian do umowy oraz poinformowanie o prawie do wycofania się z [odstąpienia od] umowy po otrzymaniu zawiadomienia. Świadczący usługi powiadamiają bezpośrednio swoich odbiorców - abonentów o jakichkolwiek podwyżkach stawek w odpowiednim czasie [terminie], nie później niż jeden okres fakturowania po wejściu w życie podwyżki. Państwa członkowskie zapewniają odbiorcom możliwość wycofania się z umów [odstąpienia od umowy], jeżeli oni nie akceptują nowych warunków podanych im do wiadomości przez świadczącego usługi gazownicze;

c) otrzymywanie przejrzystych informacji o stosowanych cenach i taryfach i o standardowych warunkach dotyczących dostępu do usług [gazowniczych] i korzystania z usług gazowniczych [nich];

[...]”.

Prawo niemieckie

10 Zgodnie z § 36 ust. 1 Gesetz über die Elektrizitäts- und Gasversorgung (Energiewirtschaftsgesetz) (ustawy w sprawie zarządzania energią) z dnia 7 lipca 2005 r. (BGBl. 2005 I, s. 1970, zwanej dalej „EnWG”):

„Przedsiębiorstwa zaopatrzenia w energię są zobowiązane, w odniesieniu do stref sieci dystrybucji, w których gwarantują dostawę podstawową odbiorcom będącym gospodarstwami domowymi, do przekazania do publicznej wiadomości ogólnych warunków i cen odnoszących się do zaopatrzenia z sieci niskiego napięcia lub niskiego ciśnienia i ich opublikowania w Internecie, a także do zapewnienia dostaw wszystkim odbiorcom będącym gospodarstwami domowymi na tych warunkach i po tych cenach [...]”.

11 Paragraf 39 EnWG przewiduje:

„1. Ministerstwo federalne [...] może [...] uregulować w drodze rozporządzenia [...] kwestię określania ogólnych cen dostawcy podstawowego [...]. Może także wydać przepisy dotyczące zawartości i struktury ogólnych cen oraz uregulować prawa i obowiązki taryfowe dostawców energii elektrycznej i ich klientów.

2. Ministerstwo [...] może [...] określić w odpowiedni sposób w drodze rozporządzenia [...] ogólne warunki dostawy energii z sieci niskiego napięcia lub niskiego ciśnienia odbiorcom będącym gospodarstwami domowymi w ramach dostawy podstawowej lub dostawy zastępczej i tym samym określić w jednolity sposób postanowienia umowne, ustanowić przepisy dotyczące zawierania, przedmiotu i rozwiązywania umów, a także określić prawa i obowiązki stron umowy. W tym zakresie interesy obydwu stron powinny być należycie uwzględnione. Zdania pierwsze i drugie mają zastosowanie przez analogię do postanowień umów dostawy z zakresu prawa publicznego, z wyjątkiem przepisów dotyczących postępowania administracyjnego”.

12 Verordnung über Allgemeine Bedingungen für die Gasversorgung von Tarifkunden (rozporządzenie w sprawie ogólnych warunków dostaw gazu dla odbiorców taryfowych) z dnia 21 czerwca 1979 r. (BGBl. 1979 I, s. 676, zwane dalej „AVBGasV”), mające zastosowanie do sporu w postępowaniu głównym w sprawie C-359/11, zostało uchylone przez Verordnung über Allgemeine Bedingungen für die Grundversorgung von Haushaltskunden und die Ersatzversorgung mit Gas aus dem Niederdrucknetz (rozporządzenie w sprawie ogólnych warunków podstawowych dostaw gazu odbiorcom będącym gospodarstwami domowymi i zastępczych dostaw gazu z sieci niskiego ciśnienia) z dnia 26 października 2006 r. (BGBl. 2006 I, s. 2396).

13 Zgodnie z § 1 ust. 1 i 2 AVBGasV:

„1) Ogólne warunki, na jakich przedsiębiorstwa zaopatrzenia w gaz są zobowiązane przyłączyć [...] każdą osobę do swojej sieci dystrybucyjnej i zapewnić dostawy po ogólnych cenach taryfowych, są uregulowane w §§ 2–34 niniejszego rozporządzenia. Są one częścią umowy na dostawę.

2) Odbiorcą w rozumieniu tego rozporządzenia jest odbiorca taryfowy”.

14 Paragraf 4 ust. 1 i 2 AVBGasV stanowił:

„1) Przedsiębiorstwo zaopatrzenia w gaz dostarcza gaz zgodnie z aktualnie obowiązującymi ogólnymi taryfami i warunkami. Wartość opałow a wraz z zakresem wahań wynikającym z warunków produkcji i nabycia przedsiębiorstwa oraz ciśnienie statyczne gazu właściwe dla zaopatrzenia odbiorcy określane są zgodnie z taryfami ogólnymi.

2) Zmiany ogólnych taryf i warunków stają się skuteczne dopiero po ich oficjalnym ogłoszeniu.

[...].”

15 Paragraf 32 ust. 1 i 2 AVBGasV przewidywał:

„1) Stosunek umowny trwa nieprzerwanie do momentu rozwiązania go przez jedną ze stron z jednomiesięcznym okresem wypowiedzenia ze skutkiem na koniec miesiąca kalendarzowego [...].

2) Jeżeli ogólne taryfy ulegną zmianie lub przedsiębiorstwo dostaw gazu zmieni w ramach tego rozporządzenia swoje ogólne warunki, odbiorca może wypowiedzieć umowę z dwutygodniowym okresem wypowiedzenia ze skutkiem na koniec miesiąca kalendarzowego następującego po podaniu zmiany do publicznej wiadomości.

[...].”

16 Verordnung über Allgemeine Bedingungen für die Elektrizitätsversorgung von Tarifkunden (rozporządzenie w sprawie ogólnych warunków dostaw energii elektrycznej dla odbiorców taryfowych) z dnia 21 czerwca 1979 r. (BGBl. 1979 I, s. 684, zwane dalej „AVBEltV”) zostało uchylone przez Verordnung über Allgemeine Bedingungen für die Grundversorgung von Haushaltskunden und die Ersatzversorgung mit Elektrizität aus dem Niederspannungsnetz, Stromgrundversorgungsverordnung (rozporządzenie w sprawie ogólnych warunków podstawowych dostaw energii elektrycznej odbiorcom będącym gospodarstwami domowymi i zastępczych dostaw z sieci niskiego napięcia) z dnia 26 października 2006 r. (BGBl. 2006 I, s. 2391, zwane dalej „StromGVV”).

17 Zgodnie z brzmieniem § 1 ust. 1 i 2 AVBEltV:

„1) Ogólne warunki, na jakich przedsiębiorstwa zaopatrzenia w energię elektryczną są zobowiązane przyłączyć [...] odbiorców do swojej sieci dystrybucyjnej i zapewnić dostawy z

sieci niskiego napięcia po ogólnych cenach taryfowych, są uregulowane w §§ 2–34 niniejszego rozporządzenia. Są one częścią umowy na dostawę.

2) Odbiorcą w rozumieniu tego rozporządzenia jest odbiorca taryfowy”.

18 Paragraf 4 ust. 1 i 2 AVBEltV stanowił:

„1) Przedsiębiorstwo zaopatrzenia w energię elektryczną dostarcza zgodnie z aktualnie obowiązującymi ogólnymi taryfami i warunkami:

prąd [...]

2) Zmiany ogólnych taryf i warunków stają się skuteczne dopiero po ich oficjalnym ogłoszeniu”.

19 Paragraf 32 ust. 1 i 2 AVBGasV przewidywał:

„1) Stosunek umowny trwa nieprzerwanie do momentu rozwiązania go przez jedną ze stron z jednomiesięcznym okresem wypowiedzenia ze skutkiem na koniec miesiąca kalendarzowego [...].

2) W wypadku zmiany taryf ogólnych lub zmiany ogólnych warunków przez przedsiębiorstwo zaopatrzenia w energię elektryczną w ramach tego rozporządzenia odbiorca może rozwiązać stosunek umowny z dwutygodniowym okresem wypowiedzenia ze skutkiem na koniec miesiąca kalendarzowego następującego po miesiącu, w którym nastąpiło publiczne ogłoszenie”.

20 Zgodnie z brzmieniem § 1 ust. 1 StromGVV:

„Niniejsze rozporządzenie określa ogólne warunki, na jakich dostawcy energii elektrycznej zapewniają dostawy energii elektrycznej z sieci niskiego napięcia po cenach ogólnych odbiorcom będącym gospodarstwami domowymi w ramach dostaw podstawowych, zgodnie z § 36 ust. 1 EnWG. Przepisy niniejszego rozporządzenia stanowią integralną część umowy na dostawę podstawową zawartej pomiędzy dostawcami podstawowymi a odbiorcami będącymi gospodarstwami domowymi [...].”

21 Zgodnie z § 5 ust. 2 i 3 StromGVV:

„2) Zmiany ogólnych cen i warunków uzupełniających wchodzi w życie z początkiem miesiąca, ale dopiero po ich publicznym ogłoszeniu, które musi nastąpić przynajmniej sześć tygodni przed planowaną zmianą. W momencie dokonania oficjalnej publikacji dostawca podstawowy jest zobowiązany do przesłania odbiorcy pisemnego zawiadomienia o planowanych zmianach i do umieszczenia informacji o nich na swojej stronie internetowej.

3) Zmiany ogólnych cen i warunków uzupełniających nie mają zastosowania do odbiorcy, który wykaże, w przypadku rozwiązania zgodnie z obowiązującymi terminami umowy zawartej z dostawcą podstawowym, że zmiana dostawcy została wprowadzona poprzez zawarcie w tym celu umowy w miesiącu następującym po miesiącu, w którym doręczono wypowiedzenie umowy”.

Postępowania główne i pytania prejudycjalne

Sprawa C -359/11

22 Przy nabyciu gruntu od związku gmin w 1990 r. A. Schulz zobowiązała się w umowie sprzedaży, iż głównym źródłem zaopatrzenia w energię budynków mających powstać na gruncie będzie gaz ziemny oraz że całkowite zapotrzebowanie na gaz do ogrzewania pomieszczeń oraz wody pokryje dostawami od gospodarki komunalnej Weingarten (Niemcy).

23 W 1991 r. A. Schulz zawarła umowę na dostawę gazu z gospodarką komunalną Weingarten. TWS, dostawca gazu ziemnego, który wypełnia zadania tej gospodarki, dostarczał gaz A. Schulz jako odbiorcy taryfowemu.

24 Zgodnie z § 1 ust. 1 AVBGasV ogólne warunki umów na dostawę gazu przewidziane w tym rozporządzeniu zostały bezpośrednio włączone do powyższej umowy.

25 Wspomniane uregulowania pozwalały dostawcy na jednostronną zmianę cen gazu bez wskazania przyczyn, warunków i zakresu takiej zmiany, gwarantując jednak, że odbiorcy byli informowani o każdej podwyżce taryf i że w danym wypadku mogli odstąpić od umowy.

26 W okresie od 1 stycznia 2005 r. do 1 stycznia 2007 r. TWS podniosło ceny gazu czterokrotnie. Alexandra Schulz zakwestionowała rozliczenia roczne za lata 2005–2007, stwierdzając, że wspomniane podwyżki są zbyt wysokie.

27 Amtsgericht, do którego TWS wniosło pozew o zapłatę przez A. Schulz kwot należnych z tytułu wspomnianych rozliczeń, nakazał pozwanej zapłatę kwoty w wysokości 2733,12 EUR wraz z odsetkami za zwłokę i kosztami.

28 Alexandra Schulz przegrała sprawę przed sądem drugiej instancji i wniosła skargę kasacyjną do sądu odsyłającego.

29 Uznając, że rozstrzygnięcie sporu w postępowaniu głównym zależy od wykładni przepisów dyrektywy 2003/55, Bundesgerichtshof postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującym pytaniem prejudycjalnym:

„Czy art. 3 ust. 3 [dyrektywy 2003/55] w związku z jej załącznikiem A lit. b) oraz/lub c) należy interpretować w taki sposób, iż uregulowania prawa krajowego dotyczące zmian [cen] w umowach na dostawy gazu ziemnego zawartych z odbiorcami będącymi gospodarstwami domowymi, którzy zaopatrywani są w ramach [powszechnego] obowiązku dostawy gazu (odbiorcy taryfowi), spełniają wymogi niezbędnego stopnia przejrzystości, jeśli nie wskazują one przyczyn, warunków i zakresu zmiany ceny, ale zagwarantowane jest [w każdym wypadku], że przedsiębiorstwo dostaw gazu [ziemnego] poinformuje swoich odbiorców [...] w odpowiednim terminie o każdej podwyżce ceny i że odbiorcy ci mają prawo do [odstąpienia od] umowy, jeżeli nie zamierzają zaakceptować podanych im do wiadomości zmienionych warunków?”.

Sprawa C-400/11

30 Przedsiębiorstwo komunalne SA zapewnia J. Egbringhoffowi dostawy energii elektrycznej i gazu. W latach 2005–2008 SA wielokrotnie podnosiło ceny energii elektrycznej i gazu. Josef Egbringhoff zakwestionował roczne rozliczenia za rok 2005, stwierdzając, że wspomniane podwyżki były nieuzasadnione. Z zastrzeżeniem zakwestionowania wspomnianych rozliczeń zapłacił on faktury za lata 2005–2007.

31 Josef Egbringhoff złożył pozew do sądu w celu uzyskania od SA zwrotu kwoty wynoszącej 746,54 EUR wraz z odsetkami, a także stwierdzenia, że SA w ramach obliczania cen energii elektrycznej i gazu za rok 2008 jest zobowiązane do stosowania cen obowiązujących w 2004 r.

32 Ponieważ J. Egbringhoff przegrał sprawę w postępowaniach w pierwszej i w drugiej instancji, wniósł on skargę kasacyjną do sądu odsyłającego.

33 Sąd odsyłający podnosi, że w odniesieniu do zaopatrzenia w energię elektryczną ogólne warunki umów zawartych z odbiorcami były określone w spornym okresie przez AVBEltV i przez StromGVV oraz włączone na mocy tych uregulowań do umów zawartych z odbiorcami taryfowymi.

34 Wspomniane uregulowania pozwalały dostawcy na jednostronną zmianę cen energii elektrycznej bez wskazania przyczyn, warunków i zakresu takiej zmiany, gwarantując jednak, że odbiorcy byli informowani o każdej podwyżce taryf i w danym wypadku mogli odstąpić od umowy.

35 Biorąc pod uwagę fakt, że w sprawie C-359/11 Bundesgerichtshof skierował do Trybunału pytanie prejudycjalne dotyczące wykładni dyrektywy 2003/55, sąd odsyłający uważa za wystarczające w ramach sprawy C-400/11 zwrócenie się do Trybunału o dokonanie wykładni dyrektywy 2003/54. W konsekwencji Bundesgerichtshof postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującym pytaniem prejudycjalnym:

„Czy art. 3 ust. 5 [dyrektywy 2003/54] w związku z jej załącznikiem A lit. b) oraz/lub c) należy interpretować w taki sposób, że [...] uregulowani[a] [prawa krajowego] dotyczące zmian ceny w umowach na dostawy [energii elektrycznej] zawartych z odbiorcami będącymi gospodarstwami domowymi, zaopatrywanymi w prąd w ramach [powszechnego] obowiązku dostawy (odbiorcy taryfowi), spełniają wymogi niezbędnego stopnia przejrzystości, jeżeli w uregulowani[ach] ty[ch] nie wskazuje się przyczyn, warunków i zakresu zmiany ceny, jednakże zagwarantowane jest [w każdym wypadku], że przedsiębiorstwo dostaw [energii elektrycznej] poinformuje swoich odbiorców [...] w odpowiednim terminie o każdej zmianie ceny i że odbiorcy ci mają możliwość [odstąpienia od] umowy, jeżeli nie zamierzają zaakceptować podanych im do wiadomości zmienionych warunków?”.

Postępowanie przed Trybunałem

36 W dniu 14 września 2011 r. prezes Trybunału postanowił zawiesić postępowania w sprawach C-359/11 i C-400/11 aż do ogłoszenia w dniu 21 marca 2013 r. wyroku w sprawie C-92/11.

37 Na mocy decyzji Trybunału z dnia 7 stycznia 2014 r. sprawy C-359/11 i C-400/11 zostały połączone dla potrzeb ustnego etapu postępowania, jak również wydania wyroku.

W przedmiocie pytań prejudycjalnych

38 Poprzez pytania prejudycjalne, które należy zbadać łącznie, sąd odsyłający zmierza w istocie do ustalenia, czy art. 3 ust. 5 dyrektywy 2003/54 w związku z jej załącznikiem A i art. 3 ust. 3 dyrektywy 2003/55 w związku z jej załącznikiem A należy interpretować w ten sposób, że sprzeciwiają się one uregulowaniom krajowym, takim jak rozpatrywane w postępowaniach głównych, które określają treść umów na dostawę energii elektrycznej i gazu zawieranych z odbiorcami w ramach powszechnego obowiązku dostaw i przewidują możliwość zmiany ceny tej dostawy, ale nie gwarantują, że odbiorcy zostaną poinformowani w odpowiednim terminie przed wejściem w życie tej zmiany o jej przyczynach, warunkach i zakresie.

39 Na wstępie należy podnieść, że celem wspomnianych dyrektyw jest polepszenie działania wewnętrznego rynku energii elektrycznej i gazu. Niedyskryminacyjny, przejrzysty i uczciwie wyceniony dostęp do sieci jest konieczny do zapewnienia właściwego działania konkurencji i ma podstawowe znaczenie dla zakończenia procesu tworzenia rynku wewnętrznego energii elektrycznej i gazu (zob. podobnie wyrok Sabatauskas i in., C-239/07, EU:C:2008:551, pkt 31).

40 U podstaw dyrektyw 2003/54 i 2003/55 leży troska o ochronę konsumenta (zob. podobnie wyrok Enel, C-242/10, EU:C:2011:861, pkt 39, 54, 56). Troska ta jest ściśle związana zarówno ze zliberalizowaniem rozpatrywanych rynków, jak i z celem wyznaczonym również w tych dyrektywach, polegającym na zapewnieniu stabilnych dostaw energii elektrycznej i gazu (zob. podobnie wyrok Essent i in., od C-105/12 do C-107/12, EU:C:2013:677, pkt 59–65).

41 W tym zakresie art. 3 ust. 5 dyrektywy 2003/54 i art. 3 ust. 3 dyrektywy 2003/55 ustanawiają przepisy umożliwiające osiągnięcie celu, o którym mowa w poprzednim punkcie.

42 Z jednej strony, z brzmienia tych przepisów wynika, że państwa członkowskie przyjmują odpowiednie środki w celu ochrony odbiorców końcowych i zapewniają w szczególności odpowiednią ochronę słabych ekonomicznie odbiorców, włączając w to odpowiednie środki chroniące ich przed odłączeniem dostaw energii elektrycznej. W tym celu na mocy art. 3 ust. 3 każdej z tych dyrektyw państwa członkowskie mogą wyznaczyć dostawcę „z urzędu”.

43 Jak podnosi rząd niemiecki w swych uwagach, w niniejszym wypadku umowy na dostawę będące przedmiotem postępowań głównych są umowami zawartymi przez dostawców działających jako dostawcy z urzędu z odbiorcami, którzy złożyli wniosek o zapewnienie dostaw.

44 Ponieważ ci dostawcy energii elektrycznej i gazu są zobowiązani na mocy uregulowań krajowych do zawierania umów z odbiorcami, którzy złożyli wniosek o zapewnienie dostaw i którzy mają prawo żądać zawarcia umowy na warunkach przewidzianych w tych uregulowaniach, należy uwzględnić interesy ekonomiczne wspomnianych dostawców w sytuacji, gdy nie mają oni możliwości wyboru drugiej strony umowy ani nie mogą swobodnie rozwiązać umowy.

45 Z drugiej strony, co się tyczy konkretnie praw odbiorców, jak orzekł Trybunał w pkt 45 wyroku RWE Vertrieb (C-92/11, EU:C:2013:180) w odniesieniu do dyrektywy 2003/55, art. 3 ust. 3 tej dyrektywy zobowiązuje państwa członkowskie do zapewnienia wysokiego stopnia ochrony konsumenta w odniesieniu do przejrzystości warunków umownych. Stwierdzenie to odnosi się także do art. 3 ust. 5 dyrektywy 2003/54.

46 Oprócz przewidzianego w załączniku A lit. b) każdej ze wspomnianych dyrektyw prawa do odstąpienia od umowy na dostawę odbiorcy powinni również mieć prawo do kwestionowania zmiany ceny dostawy.

47 W okolicznościach, o których mowa w pkt 43 i 44 niniejszego wyroku, odbiorcy, aby móc w pełni i faktycznie korzystać z tych praw i z pełną świadomością podjąć decyzję o ewentualnym odstąpieniu od umowy lub o kwestionowaniu zmiany ceny dostawy, powinni być poinformowani w odpowiednim terminie przed wejściem w życie tej zmiany o jej przyczynach, warunkach i zakresie.

48 W konsekwencji uregulowania krajowe, takie jak rozpatrywane w postępowaniach głównych, które we wspomnianych okolicznościach nie gwarantują przekazania odbiorcy będącemu gospodarstwem domowym w odpowiednim terminie informacji, o których mowa w poprzednim punkcie, nie spełniają wymogów dyrektyw 2003/54 i 2003/55.

49 Co prawda, w wyroku RWE Vertrieb (EU:C:2013:180), dotyczącym umów na dostawę gazu, do których stosuje się dyrektywy 93/13 i 2003/55, Trybunał orzekł, że zasadnicze znaczenie ma przekazana odbiorcy w sposób przejrzysty przed zawarciem umowy informacja na temat przyczyn i sposobu zmiany opłat związanych z dostawą gazu.

50 Należy jednak podnieść, że w sprawie, w której wydano wyrok RWE Vertrieb (EU:C:2013:180), obowiązek przekazania informacji przed zawarciem umowy ma swą podstawę również w przepisach dyrektywy 93/13.

51 Tymczasem zgodnie z art. 1 dyrektywy 93/13 warunki umowy odzwierciedlające bezwzględnie obowiązujące przepisy ustawowe lub wykonawcze nie podlegają przepisom tej dyrektywy.

52 Zważywszy, że w niniejszym wypadku treść umów będących przedmiotem sporów w postępowaniach głównych jest określona niemieckimi przepisami wykonawczymi o charakterze bezwzględnie obowiązującym, dyrektywa 93/13 nie znajduje zastosowania.

53 W świetle całości powyższych ustaleń na postawione pytania należy odpowiedzieć, że art. 3 ust. 5 dyrektywy 2003/54 w związku z jej załącznikiem A i art. 3 ust. 3 dyrektywy 2003/55 w związku z jej załącznikiem A należy interpretować w ten sposób, że sprzeciwiają się one uregulowaniom krajowym, takim jak rozpatrywane w postępowaniach głównych, które określają treść umów na dostawę energii elektrycznej i gazu zawartych z odbiorcami w ramach powszechnego obowiązku dostaw i przewidują możliwość zmiany ceny tej dostawy, ale nie gwarantują, że odbiorcy zostaną poinformowani w odpowiednim terminie przed wejściem w życie tej zmiany o jej przyczynach, warunkach i zakresie.

W przedmiocie ograniczenia w czasie skutków niniejszego wyroku

54 Na wypadek gdyby w wyroku, który ma być wydany, Trybunał orzekł, że uregulowania krajowe rozpatrywane w postępowaniach głównych nie spełniają wymogów niezbędnego stopnia przejrzystości ustanowionych w dyrektywach 2003/54 i 2003/55, TWS i SA zażądały w uwagach na piśmie ograniczenia w czasie skutków przyszłego wyroku, a mianowicie odroczenia ich o 20 miesięcy w celu umożliwienia ustawodawcy krajowemu dostosowania się do konsekwencji tego wyroku. W swych uwagach na piśmie rząd niemiecki zwrócił się do Trybunału o rozważenie możliwości ograniczenia w czasie skutków wyroku.

55 W uzasadnieniu wspomnianego żądania TWS i SA powołały się na poważne konsekwencje, jakie poniósłby cały sektor dostaw energii elektrycznej i gazu w Niemczech. Gdyby bowiem zmiany taryf zostały uznane za sprzeczne z prawem Unii, dostawcy byłiby zmuszeni do wstecznego zwrotu kwot uiszczanych przez odbiorców przez wiele lat, co mogłoby zagrozić istnieniu wspomnianych dostawców i mieć negatywny wpływ na zaopatrzenie odbiorców niemieckich w energię elektryczną i gaz.

56 Strony te dodały, że ze sprawozdania Bundesnetzagentur (federalnej agencji sieci) za rok 2012 wynika, iż 4,1 mln odbiorców będących gospodarstwami domowymi było zaopatrywanych w gaz na podstawie wiążących przepisów rozporządzenia z dnia 26 października 2006 r. w sprawie ogólnych warunków podstawowych dostaw gazu odbiorcom będącym gospodarstwami domowymi i zastępczych dostaw gazu z sieci niskiego ciśnienia. Ponadto zgodnie ze wspomnianym sprawozdaniem 40% z 46 mln odbiorców będących gospodarstwami domowymi zaopatruje się w energię elektryczną zgodnie z bezwzględnie obowiązującym systemem ustanowionym w StromGVV.

57 W tym zakresie należy przypomnieć, iż jedynie w wyjątkowych wypadkach Trybunał, stosując ogólną zasadę pewności prawa leżącą u podstaw porządku prawnego Unii, może uznać, że należy ograniczyć ze skutkiem dla wszystkich zainteresowanych możliwość powoływania się na zinterpretowany przez niego przepis celem podważenia stosunków prawnych związanych w dobrej wierze. Aby tego rodzaju ograniczenie mogło mieć miejsce, winny zostać spełnione dwie istotne przesłanki, mianowicie dobra wiara zainteresowanych i ryzyko poważnych konsekwencji (wyrok RWE Vertrieb, EU:C:2013:180, pkt 59 i przytoczone tam orzecznictwo).

58 Mówiąc bardziej precyzyjnie, Trybunał stosował to rozwiązanie jedynie w bardzo szczególnych okolicznościach: po pierwsze, gdy istniało ryzyko poważnych reperkusji finansowych ze względu między innymi na znaczną liczbę stosunków prawnych nawiązanych w dobrej wierze na podstawie przepisów uważanych za skuteczne i obowiązujące, i po drugie, gdy okazywało się, że osoby prywatne oraz organy krajowe dopuściły się zachowań niezgodnych z prawem Unii ze względu na istnienie obiektywnej i istotnej niepewności co do znaczenia przepisów prawa Unii (zob. wyrok Emerging Markets Series of DFA Investment Trust Company, C-190/12, EU:C:2014:249, pkt 110 i przytoczone tam orzecznictwo).

59 Co się tyczy ryzyka poważnych reperkusji, należy podnieść, że rzeczywiście TWS i SA odwołały się w swych uwagach na piśmie do danych statystycznych Bundesnetzagentur za rok 2012, wskazując liczbę odbiorców, którzy w ramach powszechnych obowiązków dostaw odnoszących się do bezpieczeństwa, w tym bezpieczeństwa dostaw, regularności, jakości i ceny dostaw energii elektrycznej i gazu, zawarli umowy podlegające uregulowaniom krajowym rozpatrywanym w postępowaniach głównych.

60 Jednakże nie zostało wykazane, że podważenie stosunków prawnych, które wywarły skutki w przeszłości, zakłóciłoby z mocą wsteczną funkcjonowanie całego sektora dostawy energii elektrycznej i gazu w Niemczech.

61 Ponadto rząd niemiecki przyznał w swych uwagach na piśmie, że nie jest w stanie ocenić skutków, jakie wyrok, który zostanie wydany, wywoła wobec przedsiębiorstw w sektorze energii elektrycznej i gazu.

62 W konsekwencji należy stwierdzić, że nie można uznać, iż istnienie ryzyka poważnych problemów w rozumieniu orzecznictwa przytoczonego w pkt 57 niniejszego wyroku, mogących uzasadnić ograniczenie skutków niniejszego wyroku w czasie, zostało wykazane.

63 Ze względu na to, że drugie kryterium, o którym mowa w pkt 57 niniejszego wyroku, nie zostało spełnione, nie ma potrzeby badania, czy została spełniona przesłanka dotycząca dobrej wiary zainteresowanych.

64 W związku z powyższym nie ma podstaw do ograniczenia skutków niniejszego wyroku w czasie.

W przedmiocie kosztów

65 Dla stron w postępowaniach głównych niniejsze postępowanie ma charakter incydentalny, dotyczy bowiem kwestii podniesionej przed sądem odsyłającym, do niego zatem należy rozstrzygnięcie o kosztach. Koszty poniesione w związku z przedstawieniem uwag Trybunałowi, inne niż koszty stron w postępowaniach głównych, nie podlegają zwrotowi.

Z powyższych względów Trybunał (czwarta izba) orzeka, co następuje:

Artykuł 3 ust. 5 dyrektywy 2003/54/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 26 czerwca 2003 r. dotyczącej wspólnych zasad rynku wewnętrznego energii elektrycznej i uchylającej dyrektywę 96/92/WE w związku z jej załącznikiem A oraz art. 3 ust. 3 dyrektywy 2003/55/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 26 czerwca 2003 r. dotyczącej wspólnych zasad rynku wewnętrznego gazu ziemnego i uchylającej dyrektywę 98/30/WE w związku z jej załącznikiem A należy interpretować w ten sposób, że sprzeciwiają się one uregulowaniom krajowym, takim jak rozpatrywane w postępowaniach głównych, które określają treść umów na dostawę energii elektrycznej i gazu zawartych z odbiorcami w ramach powszechnego obowiązku dostaw i przewidują możliwość zmiany ceny tej dostawy, ale nie gwarantują, że odbiorcy zostaną poinformowani w odpowiednim terminie przed wejściem w życie tej zmiany o jej przyczynach, warunkach i zakresie.

Podpisy

* Język postępowania: niemiecki.